

SZÍVÜGYE A HELYTÖRTÉNET KUTATÁSA, KÖZKINCCSÉ TÉTELE

Bódi Györgyné dr. történész-könyvtárossal
Baráthi Ottó beszélget

Könyvtárosi tevékenységét másfél évtizeddel ezelőtt a Balassi Bálint Megyei Könyvtár „tájékoztató pontján” kezdi, majd egy év múlva a helytörténeti részlegben folytatja. Szerkeszti a Nógrádi Bibliográfia és Repertórium számait, dolgozik a helyismereti adatbázis kiépítésén. Életrajzi bibliográfiák és a helyismereti öröknaptár készítésével is kiveszi részét a helytörténet kiadványozási tevékenységből. Közreműködik a rétsági és szécsényi városi könyvtárak helyismereti gyűjteményének kialakításában, számtalan könyvtári műveltségi vetélkedő megrendezésében. Kezdeményezője, forgatókönyv írója a helyismereti különgyűjtemény anyagából építkező kiállításoknak. Számos recenzió, ismeretterjesztő mű, tanulmány, egyéb publikáció írója, kiadvány szerzője, társszerzője és szerkesztője. Írásai megjelentek a Könyvtári levelező/lap, a Tarjáni Acél, a Salgótarjáni lapok című újságokban. 1996 őszétől szerkeszti a Nógrád Megyei Hírlapban a „Miről írt az újság?” című rovatot. Az ez évi Madách-ünnepségre időzített alkotása, A legújabb Madách-irodalom 1973–2003 című bibliográfiája, nem kevesebb, mint 490 publikáció részletes adatait tartalmazza.

A Madách-díj átadásán tartott laudációjában Dr. Horváth István történész kiemelte: „A kitüntetett azon értelmiségiek közé tartozik, akik úgy gondolkodnak, hogy megszerzett tudásuk csak akkor hasznosul igazán, ha azt minél szélesebb körben terjesztik.”

– *Hogyan fogadta a Madách-díjat?*

– *Rögtön arra gondoltam, ez az elismerés nem csak személyemnek szól, hanem a helyismereti gyűjteménynek, a gyűjteményt megteremtő – értékalkotó – korábbi és mai kollégáknak. Külön megtiszteltetés, hogy a több mint 150 Madách-díjas között – és ez nem valamiféle feminista közelítés – én vagyok a mindössze tizenötödik egyéni női kitüntetett.*

– *Hogyan kerültek – ha nem is a világ végéről, de – az ország másik részéből, szülőföldjéről, a Hajdúságból éppen Salgótarjánba?*

– Kicsit kacskaringós volt a Tarjánba vezető út. Édesapám a tímármesterséget tanulta ki. Később felvették a demokratikus rendőrséghez, s röviddel azután, hogy összeházasodtak édesanyámmal és megszületett a nővérem, 1948–49-ben ide Nógrád megyébe vezényelték. Először Kisterenyén volt körzeti megbízott, ahol egy egy-szobás lakásban elég nehéz körülmények között éltünk – minthogy 1951-ben én is megszülettem. 1959-ben Nagybátonyba helyezték édesapámat, 1964-ben pedig Salgótarjánba. Itt először a városi, majd később a megyei rendőrkapitányságon dolgozott, ahol civil ruhás nyomozó volt, s onnan is ment őrnagyi rangban nyugdíjba. Édesanyám velünk, gyerekekkel volt elfoglalva – született egy öcsém is –, nagy szeretettel gondoskodott a családról. Később dolgozott a mai ruhagyár elődjében és a járási bíróságon is.

– *Nemcsak a Tarjánba vezető út volt kacskaringós, de kisiskolás „pályája” is. Hová járt középiskolába, kikre emlékszik szívesen?*

– Igen, hiszen mindhárom említett lakhelyünkön jártam iskolába, a nyolcadik osztályt már itt Salgótarjánban, a Május 1. úti általánosban végeztem el. Máig is nagy szeretettel gondolok Csengődy tanár úrra, aki kémiát tanított, Mustó Jánosra, a rajztanárunkra és másokra is. A Madách Gimnáziumban tanultam tovább, még hozzá orosz tagozaton. Jó tanuló voltam, nagyon szerettem a humán tantárgyakat. Mindezt tanáraimnak is köszönhettem, akik mindahányan meghatározó egyéniségek voltak. Orosz László tanár úr az orosz tagozat motorja volt. Kelemen Erzsike néni a magyar irodalom és nyelv szépségeibe avatott be bennünket. Az orosz mellett a másik idegen nyelv, amit felvettem a latin volt, ezt Bugán József és Jármay Pálné tanította. Czakó Gyuri bácsiról azért kell szólnom az elismerés hangján, mert ő vezette a történelem-honismereti szakkört és jelentősen orientált mai szakmám irányába.

– *Négy év gyorsan elszalad, jön az érettségi és a nagy dilemma, hol és mit tanuljon tovább az ember?*

– Én már a negyedik első félévében meditáltam azon, hogy „hol, mit?” Ekkortájt egy pályaválasztási szakember nekem a jogi vagy a tanári pályát javasolta. A sikeres érettségi után az egri tanárképző mellett döntöttem. (1969-et írtunk akkor.) Szakot választani már könnyebb volt: az orosz–történelem állt hozzám legközelebb. Itt szerettem meg igazán

az orosz nyelvet, kitűnő tanárainknak köszönhetően. Béky Lóránd fonetikát, Bihari József russzisztikát, Zahemszky László orosz irodalmat tanított és műfordított is. Nagy József, rektor helyettes a 19–20. századi történelmet tanította és később ő inspirált, hogy helytörténeti tárgyú diplomamunkát válasszak. Kávássy Sándor, a későbbi képviselő, politikus a középkori magyar történelmet plántálta belénk. Itt kell megemlítenem Schneider Miklós nevét, aki a Nógrád Megyei Levéltár igazgatójaként messzemenően támogattott abban, hogy helyismereti témát dolgozzak fel diplomamunkámhoz, mondván sok még a feltáratlan terület. Így kezdtem el foglalkozni *A Munka* című salgótarjáni hetilap két világháború közötti számainak feldolgozásával, különös figyelemmel a salgótarjáni polgárság politikai–ideológiai tevékenységére. Hatalmas anyagot gyűjtöttem, amit a későbbiekben is hasznosítani tudtam.

– 1973 közepén kézhez kapja történelem–orosz szakos tanári diplomáját, és szeptemberben a salgótarjáni Csizmadia úti iskolában kezdi pedagógus pályáját. Egy év után már az Úttörőházban kamatoztatja ismereteit, 1977–79 között pedig újra tanít, ekkor a Malinovszkij úti általános iskolában. Meglehetősen mozgalmasra és mobilra is sikeredett pályájának első etapja.

– Való igaz, életem legváltozatosabb, legizgalmasabb és talán legboldogabb időszaka is volt a '70-es évtized. Úgy kezdődött, hogy 1971-ben – még főiskolás koromban, és 20 éves fejjel – férjhez mentem. Négy éves ismeretség után házasodtunk össze, férjem az Acélgyárban dolgozott. Szülei – ezt hadd mondjam a tisztelet jeleként is – igazán azok a tarjániak voltak, akiknek a gyökerei az ipartelepítéshez kapcsolódnak, hiszen anyósomnak a felmenői Liptókelecsényből jöttek ide bányamunkát vállalni. Anyósom és apósom is a fodrászmesterséget tanulták ki, kezdetben saját üzletben, majd szövetkezetben dolgoztak, nem csoda, hogy rendkívül széles ismeretségi körre tettek szert Salgótarjában. Visszatérve saját életemre: az 1973-ban szerzett diplomámról és az ez évi munkába állásomról már volt szó, igen izgalmas volt mindkettő. Nyugodtan mondhatom: a '70-es éveket a gyermekközpontúság dominálta: az iskolában kis nebulóimat tanítottam, otthon saját gyermekeimet hoztam világra: 1974-ben és 1976-ban születtek meg lányaim, akikkel néhány éven keresztül GYES-en is voltam. (Ezért mondtam, hogy talán ezek voltak a legboldogabb éveim is.) Tehát ez volt az az izgalmas és felemelő időszak, amikor mint nőnek a pályakezdés, a családalapítás, a gyermeknevelés nehéz, ám szép és örömteli feladatával szinkronban kellett megbirkózni.

1989-ben, a Balassi Bálint Megyei Könyvtár által közhasznú információs állásra kiírt pályázatot, amit az időközben elvégzett könyvtárosi tanfolyami képesítés és iskolai könyvtárosi gyakorlat birtokában megpályáztam és el is nyertem. Könyvtárosi szakképzettségemet pedig az ELTE-BTK könyvtár-szakán szereztem meg, 1994-ben.

– *Önnel már 1990-ben a helyismereti gyűjteményben találkozhattunk, mi-ként azóta is nap mint nap ott láthatjuk.*

– A gyűjtemény fundamentumait Jeszenszky Miklós, alapító könyvtárigazgató rakta le, amikor 1952-ben a körzeti könyvtárakat megyei könyvtárrá nyilvánították. Ő volt az, aki az úgynevezett tájirodalmat gyűjteni kezdte. Később, 1964-ben született egy tanácsi végrehajtó-bizottsági határozat, amely fontosnak tartotta és elrendelte, hogy a megyei könyvtárban folyó tudományos tevékenység és kutatómunka megfelelő infrastruktúrát – kellő szellemi támogatást és fizikai teret, helyet is – kapjon. Jeszenszky Miklós, mint nyugdíjas tudományos munkatárs kapta a lehetőséget és a feladatot, hogy a helyismereti gyűjteményt gondozza és továbbépítse. Ez időtől kezdve gyűjt a könyvtár minden olyan szakirodalmat, irodalmat, iratot és más dokumentumot (például aprónyomtatványt), amely a történeti Nógrád megyével kapcsolatos. Az ő munkáját folytatta aztán dr. Czipó Ernőné.

– *Egy pár éve jobb körülmények között szolgálhatják ki közönségüket.*

– 2000 júniusa akár fordulópontnak is minősíthető életünkben. Gyűjteményünk ugyanis a kezdetektől, az ötvenes évek elejétől mindig olyan helyen volt, ahol nem igazán volt hozzáférhető a kutató, a diák, az érdeklődő számára a gyűjtemény minden darabja. Jellemző, hogy amikor 1988-ban ide költözött a könyvtár előző helyéről a művelődési központ épületéből, akkor is három helyen kapott helyet az állomány. Amikor 2000 júniusában ez a tér – ahol most vagyunk – visszakerült a könyvtár használatába (korábban a városi önkormányzat rendelkezett vele), akkor fogalmazta meg a könyvtár igazgatója Oroszné Katona Anna, azt a koncepciót, hogy itt kapjon helyet a *Palócföld* szerkesztősége, a virtuális olvasóterem és a helytörténeti gyűjtemény és olvasótere.

– *Mostanában is gyarapodott gyűjteményük és ezzel most nagy munkában vannak.*

– Igen, hiszen most egy valóban nagyon szép feladatunk van: dr. Praznovszky Mihály, irodalomtörténész, a Mikszáth Kálmán Társaság elnöke, a könyvtárnak és a gyűjteménynek adományozta saját Mikszáth Kálmán gyűjteményét, azaz különálló gyűjteményként a kutatók

rendelkezésre bocsátotta. Most történik meg a feldolgozásuk, utána pedig biztosítani fogjuk hozzáférhetőségüket.

– *Kik látogatják a helytörténeti gyűjteményt és veszik igénybe szolgáltatásait?*

– Meglehetősen heterogén a vendégkörünk. Ezen belül vannak állandó és időnként vissza-visszatérő látogatóink. Előbbiek közé tartoznak a diákok, középiskolások, és főleg a főiskolai, egyetemi hallgatók, a jobbra szakdolgozatot, diplomamunkát készítők. Utóbbiak között található amatőr és hivatásos kutatók, például újságírók, monográfia készítők. Utóbbiak száma örvendetesen nőtt az elmúlt évtizedben. Egyébként 2001. október végén „társszervekkel” együttműködve rendeztünk egy szakmai-módszertani konferenciát a helyismeret iránti érdeklődés felkeltésére, illetve célzottan a hely- és honismeretet oktató tanárok számára.

– *Mintha korunkban háttérbe szorulna a múlt értékeinek tisztelete, a helyszellemének megbecsülése.*

– Pedig nem létezhetünk múltunk ismerete, elődeink tevékenységének tisztelete nélkül. Számomra a történelem úgy jelenik meg, mint emberi cselekvések sorozata. Hazánk történetében benne foglaltatik a helytörténet, mely utóbbit hajlamosak voltunk-vagyunk esetenként lekezelni. Pedig a kettő nem létezik egymás nélkül, és ezt az összefüggést én nagyon fontosnak tartom. A történelmet emberek csinálják helyben és a nagyvilágban is, ezért fontos mindenütt és mindenkor az emberi cselekedetek – amelyből lesz a történelem – nyomon követése. Mondok egy nagyon egyszerű példát: régi újságokat lapozgatva, azok hirdetésrovatát olvasgatva ezernyi következtetést tudunk levonni egy település, egy közösség korabeli mindennapjairól, az életkörülményekről, az életmódról, a társadalmi viszonyokról, a divatról és így tovább. Ezért is meggyőződésem, hogy egy város, egy település lakóinak ismerni kell lakóhelyüket, annak múltját, történéseit, mert csak így lehetnek teljes jogú, elfogadott tagjai egy közösségnek, csak így tudnak identifikálódni is.

– *A salgótarjáni polgárság kialakulása című dolgozatával összefüggésben kérdezem: hol tart városunk társadalma a polgárosodás útján?*

– Ez nagyon összetett kérdés, mély elemzést érdemelne. Adható válasznak legfeljebb csak egy szegmensét emelhetem ki. Jelentős lépésnek tekintem az úton a civil szervezetek létrejöttét, gyarapodását és megerősödését. Ezek közül is csak néhány említésére szorítkozhatok. A Madách-hagyomány Ápoló Egyesület nemcsak a nagy drámaíró kultuszát terjeszti,

de a róla elnevezett gimnázium értékes hagyományit is gondozza. A Salgótarjáni Polgári Kör számos kezdeményezéssel fordult az önkormányzat felé, több javaslatuk meghallgatásra is talált, így jött létre például a Pantheon. Nem hagyhatom ki a Múzeum Baráti Kör munkáját sem. Létrejött a Civil Ház, amely segíti a szervezetek működését.

– *Ön szerint melyek azok a főbb polgári értékek, amelyeket sürgősen „honosítani” kellene?*

– Polgári értéknek tekintem például a nyitottságot, az együttérzést, a becsületességet, a tisztességet, a türelmet, az empátiát, a másik meghallgatásának készségét, a másság elfogadását. Ezek mind olyan értékek, amelyek már jeien vannak, csak még nem hatják át a társadalmat, ezeket jó lenne megerősíteni. És mondok még egy talán meglepő, de szerintem nagyon fontos polgári értéket, amelyik nincs még igazán jelen, vagy csak nagyon halványan mutatkozik, ez pedig az önkéntesség. Félreértés ne essék, nem valamiféle régi típusú társadalmi munka felajánlásra gondolok. Hanem arra, hogy lennének programok gyermek-, szociális- vagy időskorúak intézményében, és akik éppen ráérnek, mert nincs munkájuk, nyugdíjasok, de még jó kondícióban vannak, akkor ők ott teljesen önkéntes alapon – díjazás nélkül – vállalnának gondozói vagy más munkát. Van már erre is néhány példa, de az önzetlen segítségnyújtástól még messze vagyunk. Tudom ehhez megfelelő közeg is kellene, hogy ne a létért való küzdelem hassa át az ember gondolkodását, mert ez önzéshez, közömbösséghez vezet. Ezért van az, hogy az emberek elrohannak egymás mellett, bezárkóznak képletesen és a szó szoros értelmében is.

– *Újra a könyvtárhoz fordulok: hogyan látja a könyvtár, a könyv és az olvasás jövőjét?*

– A statisztikai adatok, az olvasásszociológiai kutatások azt mutatják, hogy kevesebbet olvasnak az emberek, mint 2–3 évtizeddel ezelőtt. Saját tapasztalatunk is analóg ezzel: Máté Lászlóné kolléganőm – Nagy Attila olvasáskutató közreműködésével – végzett erre vonatkozó felmérést, amelyet publikált is. A könyvtár, a könyv és az olvasás jövőjét mégsem félttem a virtuális kultúrától. Az olvasás népszerűsége nem csökkenhet jelentősen akkor, amikor a könyvkereskedelmi forgalom növekedése dinamikus, nemcsak az áremelkedések miatt, hanem volumenében is. A könyv- és az olvasáskultúra terjesztésében azonban vannak feladataink, elsősorban a szülői, családi példamutatásra szeretnék apellálni. Ugyanakkor nem ellenzem, hogy

a fiatalok tanulják meg az információgyűjtést a számítógépen, az Internet használatával is. A könyvtár funkciója ezzel csak bővül, miközben megmarad a hagyományos feladata: a könyv, a folyóirat, a napi- és hetilapok és más dokumentumok, információk szolgáltatása. Terjedni fog bizonyára az e-Book (elektronikus könyv), de mindig lesznek szép számmal, akik a kézbe vett könyv izgalmára, lapozgatására, bele- és újraolvasására vágynak, olvasmányélményük felelevenítése nyújt számukra semmi mással nem pótolható szórakozást. Ezért nem féltem a Gutenberg-galaxist.

– Mit üzen Madách önnek és a ma emberének?

– Madách maradéktalanul aktuális ma is, erre utal az, ami az elmúlt negyven évben történt Madách körül ebben az országban és büszkén mondhatjuk, különösen ebben a megyében. Most, amikor összeállítottam a legújabb Madách-irodalmat, tapasztaltam örömmel, hogy Nógrád megye milyen sokat tett a Madách kultusz ápolásáért. Hogy jelen van Madách a mindennapjainkban, az mutatja igazán időszerűségét, mi több időállóságát. 2000 januárjában látogatott el Salgótarjánba a Beregszászi Illyés Gyula Nemzeti Színház, és itt mutatta be Vidnyánszky Attila rendezésében *Az ember tragédiáját*. A rendezésen, annak koncepcióján, előadásmódján, dramaturgiáján lehet vitatkozni, szerintem színvonalas és megrázó előadás volt. A 13. színben volt egy jelenet, amelyben Ádám és Lucifer fekete nadrágban és trikóban, azonos külsővel lép színre, fentről egy lámpa nyúlik le a fejük fölé, és Ádám és Lucifer egymásba kapaszkodva nyúl a fény felé. Ebből azt éreztem ki, a jelent, jelesül azt szimbolizálja, az ember mennyire kiszolgáltatott, mennyire parányi lény a világmindenségben, s mindezek ellenére élni akar és élni fog, s ez az optimizmus valahogy kisugárzott a jelenetből. Itt éreztem mennyire aktuális Madách korunkban és mennyire aktuálisak sorai: „...A cél voltképpen mi is ? / A cél, megszűnt a dicső csatának, / A cél halál, az élet küzdelem, / S az ember célja e küzdés maga.”